

ТОРГОВЕЛЬНИЙ БАЛАНС І ЗАЙНЯТІСТЬ: ПРОБЛЕМИ КРАЇН ЄВРАЗІЇ

© Гоголь Г.П., Гуменюк Ю.П., 2008

Розглянуто проблему міри залежності стану платіжного балансу від рівня зайнятості в країні. Ця оцінка рівня зайнятості в країнах Євразії, технологічного стану реального сектора економіки та торговельного балансу. Проаналізовано значення і місце України в Євразійському інтеграційному утворенні, сформульовані перспективи внутріматерикової трудові міграції.

Examined problem of measure of dependence of the state of balance of payments from the level of employment in a country. The estimation of level of employment is given in the countries of Euroasia, technological state of the real sector of economy and balance of trade. A role is analysed and place Ukraine in Euroasia integration education, the prospects of inter region are formulated labour migration.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Стан торговельного балансу свідчить про конкурентоспроможність економічної системи, зайнятість, своєю чергою, залежить від її технологічного рівня. Науковці і практики стосовно цінності фактора – робоча сила – одностайні, визначаючи людину як рушія й споживача процесу виробництва. У сучасних теоріях організацій і ухвалення рішень на перше місце висувається людський капітал, як головна складова капіталу підприємства. Отже, поряд із значимістю фактора виробництва – праця, зростає її інтелектуальна складова, але вже у структурі іншого фактора виробництва – капітал. В умовах посилення глобалізації взаємовпливи рівня зайнятості і стану торговельного балансу виходять на якісно новий рівень, який надалі, багато в чому, визначатиме напрямки розвитку глобалізації ринків і виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Складна демографічна ситуація в країнах Європи та пов'язаний із нею стан ринку праці стали об'єктом фундаментальних досліджень, результати яких викладені у працях знаних зарубіжних і вітчизняних вчених зокрема Г.Беккера, Е.Денісона, А.Басаніні, О.Бланшара, Дж. Вульфєрса, Дж.Кендрика, Т.Шульца, Д.Белла, П.Друкера, Р.Проді, Т.Сакаїї, Е.Тоффлера, М.Уайтхіла, О.І. Амоші, Д.П.Богині, М.І.Долішнього, С.М.Злупка, О.Є.Кузьміна, Е.М.Лібанової, І.І.Лукінова, С.М.Писаренко, Л.К. Семів раціональні ж, економічно ефективні межі глобальної зайнятості залишились, певною мірою, поза межею їх наукових інтересів.

Цілі статті. Теоретично обґрунтувати залежність рівня зайнятості країни та стану її торговельного балансу і на цій основі визначити величину і напрямки міжнародної трудові міграції та окреслити перспективи розвитку міжнародного ринку праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. За аналогією із міжнародними ринками фінансових ресурсів, які є, по суті, сумою їх відносних надлишків у певних національних економіках, міжнародний ринок праці також доцільно розглядати як суму вакансій у відповідних країнах, що складатиме сукупний міжнародний попит та кількість безробітних, за вирахуванням фрикційного безробіття, яка своєю чергою складатиме сукупну міжнародну пропозицію. Серед науковців домінує визначення процесу глобалізації як зміщення у напрямку створення інтегрованішої та взаємозалежнішої світової економіки, а сам процес поділяють на дві основні складові: глобалізацію

ринків і глобалізацію виробництва [1.35]. Саме завдяки значній міжнародній пропозиції робочої сили відбувається процес глобалізації виробництва.

Проте, не всі країни світу беруть безпосередню і рівномірну участь у процесі глобалізації. Його основу і рушійну силу становлять, з одного боку, індустріально розвинені країни з рівнем доходу на душу населення не менше 18 тис.дол.США, а країни, що розвиваються через наявність у себе факторів виробництва, цікавлять першу групу країн, і залучені ними у цей процес – становлять його тло. Отже, власне глобалізація не така вже глобальна у географічному понятті, охоплюючи не більше $\frac{3}{4}$ населення планети, оскільки більшість країн Африки поки що не втягнуті у неї.

Згідно з теорією національних переваг у конкурентній боротьбі М.Портера рівень взаємодії чотирьох детермінант її переваг і гарантують успіх у міжнародній торгівлі, чим вищий рівень цієї взаємодії, тим вища конкурентоспроможність. Ця взаємодія найкраща в країнах, які становлять основу і рушійну силу глобалізації, тло ж має лише одну детермінанту – “забезпеченість країни факторами виробництва”, яка належить до базових, а розширені тут перебувають у стані становлення. З цієї причини конкурентоспроможність їхньої продукції безпосередньо залежить від ефективності філій ТНК, материнські компанії яких розташовані на території вищезазначених країн. Самі по собі країни, що становлять тло глобалізації наразі не спроможні конкурувати із країнами, що становлять її основу і рушійні сили.

З різних причин робочу силу в наукових колах прийнято вважати низько мобільною, проте, тенденції останніх років певною мірою спростовують таке бачення ситуації й дають підстави вести мову про високу міжнародну мобільність праці. Чинники, які спонукають особу мігрувати з метою працевлаштування, досліджені вченими достатньо. Проте, механізми, які забезпечують зайнятість в окремо взятій економічній системі, в глобальних масштабах так чітко вже не спрацьовують та потребують свого теоретичного переосмислення.

Рівень зайнятості в суспільстві визначає відношення кількості працевлаштованих до загальної чисельності працездатного населення і прямо пропорційно залежить від технологічної можливості економічної системи залучити у виробничі процеси всіх бажаючих. Д.Кейнс сформулював чітку теорію зайнятості, згідно з якою кількість зайнятих в економічній системі залежить від рівня її соціально-економічного розвитку (величини облікової процентної ставки, схильності до споживання і заощадження, способом розподілу національного доходу тощо) [4]. Отже, міжнародна зайнятість перебуває у прямій залежності від рівня технологічного розвитку світової економіки. Оскільки не існує в ринковій економіці механізму, який би забезпечував повну зайнятість в окремо взятій країні, ще менше підстав його шукати в глобальних масштабах. Все це дає підстави розглядати міжнародні організації як дієвий інструмент регулювання глобальної зайнятості.

Згідно з тотожністю національного рахівництва національний дохід суспільства складається із суми споживчих та інвестиційних витрат, витрат держави та різниці між експортом й імпортом (чистий експорт, або сальдо торговельного балансу). Обсяги міжнародної торгівлі, по суті, є сумою торговельних балансів країн світу, і вона існуватиме доти, доки відносні ціни на фактори виробництва не стануть однаковими в країнах, що торгують між собою. Отже, вільна торгівля замінює міжнародний рух факторів виробництва, проте, за умови спеціалізації торгівля товарами виступає частковим субститутутом руху факторів виробництва [3.63]. Отже, цілком логічне твердження, що сума світового експорту мусить дорівнювати сумі світового імпорту, в реальній економіці навряд чи існує.

Відповіді на запитання: як існує можливість працевлаштуватися в розвинутих індустріальних країнах вихідцям із країн третього світу? та чи потрібен світовому капіталу цивілізований міжнародний ринок робочої сили? допоможуть проаналізувати ситуацію та спрогнозувати можливі варіанти розвитку подій.

Демографічні зміни у світовій економіці призводять до втрати домінуючої ролі індустріально розвинених країн та збільшення відносної частки країн, що розвиваються у світовому валовому внутрішньому продукті. Простежується подальше відносне зменшення частки США та інших розвинутих країн у світовому виробництві й світовому експорті [1.46]. У доповіді “Глобальні тенденції – 2025: мінливий світ” підготовленій національною радою з розвідки США

прогнозується, що міжнародні відносини незабаром визначатимуться послабленням впливу США, фрагментацією політичної влади і посиленням боротьби за природні ресурси, які стрімко закінчуються.

“Хоча США, імовірно, залишаться найбільш сильним гравцем, їхня відносна міць – навіть у військовій області – буде знижуватися, і сфери впливу США будуть постійно звужуватися”, – йдеться далі.

Аналітики також прогнозують, що “міжнародна система, побудована після Другої світової війни, до 2025 року стане майже нерозрізною через посилення країн, що розвиваються, глобалізацію економіки, історичний перехід відносного благополуччя й економічної потужності з Заходу на Схід і зростаючий вплив недержавних суб'єктів”.

На думку авторів доповіді, наймогутнішим суперником США до 2025 року стане Китай. Згідно з прогнозами, Китай у 2025 році матиме другу в світі за величиною економіку і стане провідною військовою державою [7].

Серед країн, чий вплив і потужність, разом з потребою в природних ресурсах, будуть зростати, у доповіді перелічені Індія, Індонезія, Іран і Туреччина.

Незважаючи на позитивні тенденції, сучасний світовий ринок праці наражається на серйозні проблеми і суперечності. Одним із видів міжнародної міграції робочої сили є внутрішньо-материкова трудова міграція, процес якої територією Євразії відбувається впродовж осяжної історії людства. Ми вже настільки звиклися з цим процесом, що сприймаємо його, як екзогенну змінну, без потреби глибокого наукового соціально-економічного аналізу.

Проте, економіка Євразії нині не лише найпотужніша у світі, її складають як найрозвиненіші, так і найбідніші національні економіки планети, а також командно-адміністративна, перехідна та керована ринкова.

КНР найбільша за чисельністю населення і найбагатша за величиною ВВП країна світу, темпи її економічного розвитку безпрецедентні. Проте за показником величини ВВП на душу населення Китай потрібно зарахувати до країн, що розвиваються. Якби в Китаї існувала реальна ринкова економіка, безробіття сягнуло б критичної межі, несумісної із фізичним виживанням, оскільки бідна країна не змогла б допомогти безробітним.

Критикуючи класичну економічну теорію за те, що вона розглядала гнучкість реальної заробітної плати, як інструмент досягнення повної зайнятості, Д.Кейнс зазначав, що понизити для цього заробітну плату можливо лише дискретивно, тобто, в соціалістичному суспільстві. Що насправді й відбувалося в СРСР, де існувало так зване приховане безробіття, коли на одному робочому місці працювало від трьох до п'яти робітників. Найчіткіше це явище проявлялося під час соціалістичного змагання, переможці якого перевершували норму бувало десятикратно. Керівництво КНР провадить дискретивні ринкові реформи національної економіки, що дає змогу йому тримати рівень зайнятості на доволі високому рівні за низької заробітної плати, що своєю чергою є чинником конкурентоспроможності китайських товарів на світових ринках. Зазначимо, що загальний рівень освіти за останні десятиліття в КНР значно зріс, а система вищої освіти здатна забезпечити народне господарство власними висококваліфікованими кадрами. Китай став одним із найбільших реципієнтів іноземного капіталу, зайнявши третє місце у світі і перше серед країн, що розвиваються, за обсягом припливу прямих іноземних інвестицій, а обсяг експорту й імпорту в структурі ВВП у 2005 р. становив 64% [5. 4]. Отже, Китай надалі, найімовірніше, зосередиться на ефективному використанні власних трудових ресурсів за певної міри імміграції висококваліфікованих спеціалістів. Такий самий стан справ простежується і у В'єтнамі, щоправда тут спостерігається значна тенденція до навчання громадян за кордоном із обов'язковим їх поверненням на батьківщину, що також є гарантією того, що в'єтнамці не збурять сукупну євразійську позицію праці.

В Євразії розташована ще одна країна, населення якої перевершує 1 млрд. осіб – це Індія. Щоправда темпи розвитку індійської економіки дещо нижчі за китайські, проте за прогнозами дослідників до 2020 року вона вийде на чільні позиції у світовому виробництві. Економіка Індії розвивається на ринкових засадах, отже, працевлаштувати всіх навіть за порівняно низьку заробітну

плату не вдається. Варто зазначити, що заробітна плата в Індії одна із найнижчих у світі й для більшості працевлаштованих балансує на межі прожиткового мінімуму, нижче від якого працівник просто не зможе утримувати сім'ю, хоча і на таку оплату в Індії знайшлися б охочі. Індійське суспільство характеризується порівняно високим ступенем соціального поділу та порівняно низьким рівнем мобільності між групами [1.122]. Єдиним стримувальним фактором у цій ситуації залишається індуїзм, згідно з канонами якого людина протягом життя мусить нести свою карму і не повинна намагатися її змінити. Отже, й Індія, швидше за все, не становитиме серйозної проблеми для євразійської трудовіграції.

Нафтовидобувні країни Близького Сходу, маючи природне джерело зростання ВВП, є швидше реципієнтами ніж донорами робочої сили в регіоні. Отже, найпроблемнішими є країни південних островів та центральної Азії: Індонезія, Філіппіни, Папуа Нова Гвінея, Пакистан, Афганістан, Бутан, Казахстан, Узбекистан, Туркменістан, Таджикистан і Киргизія, які разом з Україною, Молдовою та Албанією по суті і формують внутрірегіональний міграційний трудовіграч у напрямку країн ЄС та РФ. До того ж необхідно брати до уваги той факт, що й у ЄС, поза потужними інтеграційними процесами, відбувається міграція, де донорами робочої сили виступають нові країни-члени а реципієнтами – “старі”.

Та чи може, нехай і така потужна, європейська економіка об'єктивно працевлаштувати, на засадничих принципах МОП, значну додаткову кількість тих, хто бажає працювати, і якщо так, то на яких робочих місцях і за яку платню. Рівень освіти у більшості зазначених країн один із найнижчих на континенті, тобто може йтися лише про низькокваліфіковану працю рівня, якого європейська економіка в принципі не потребує. Йдеться про надання послуг догляду за особами похилого віку та важкохворими, ведення домашнього господарства тощо.

Експортно зорієнтовані економіки можуть пред'являти попит на додаткову робочу силу, оскільки їхня сукупна пропозиція мусить бути більшою від сукупного попиту населення, бо в іншому випадку ситуація призвела б до загального зростання рівня цін. Хоча в Китаї експорт стимулюється навпаки зовнішнім попитом, але це виняток із правила. Значить для них доцільно працевлаштовувати іноземців, грошові перекази яких слугуватимуть своєрідною форсункою, через яку з експортнозорієнтованої економіки “вийде” “зайва грошова маса”. У кількісному виразі ця “зайва грошова маса” мусить приблизно дорівнювати сальдо платіжного балансу за вирахуванням мінімальних споживчих витрат. Звичайно за умови, якщо прибутки отримані від експорту країна не розміщує на світових ринках позичкових капіталів. Хоча ця умова не така вже й важлива, як може здатися на перший погляд. Спосіб розподілу національного доходу в індустріально розвинених країнах дуже вдало описаний виробничою функцією Кобба-Дугласа, згідно з якою близько 70 його відсотків йде на оплату праці найманих робітників, власникам капіталу залишається саме стільки, щоб підтримувати виробництво у стані зростання в межах 1–3% щорічно [2.105].

Серед держав Євразії країни з чітко вираженою експортоорієнтованою економікою зосередились переважно на сході та південному сході материка. Це саме ті країни, які, ефективно використовуючи власні дешеві фактори виробництва, трансформувалися у нові індустріальні країни, або йдуть по цьому шляху. Позитивне сальдо власних торговельних балансів забезпечується поки що власною дешевою робочою силою. Варто зазначити, що експорт не самоціль для нормально працюючої економіки, метою функціонування економічної системи є максимальне забезпечення потреб населення країни. Отже, ми можемо з високою імовірністю передбачити, що досягнувши високого рівня ВВП на душу населення та його технологічної структури бізнес цих країн у перспективі перейде до збалансованого сальдо торговельного балансу. Дещо в інший спосіб розвивається економіка Японії, яка, пройшовши на півстоліття раніше зазначений шлях, продовжує нарощувати експортний потенціал, заснований на надпотужній технологічній базі суспільства. Виробничі можливості Японії дають змогу задовольняти не лише внутрішній попит, але й попит інших, насамперед, розвинених країн.

Завдяки міжнародній торгівлі країни можуть зосередитись на випуску тієї продукції, яка в них виявляється найконкурентоспроможнішою, щось подібне спостерігається і на ринках праці. Якщо загальний рівень освіти в країні високий, що мусить проявлятися у кількості осіб з вищою і

середньою спеціальною освітою у загальній кількості населення у працезданому віці, то чи доцільно такий людський капітал використовувати на роботах, які потребують низької кваліфікації, але без яких суспільство не може нормально існувати. Відповідь однозначна: потрібних для економічної системи низькокваліфікованих робітників доцільно вербувати за кордоном, проводячи їх елементарну професійну підготовку та вивчення мови країни-реципієнта. Варто зазначити, що саме у такий спосіб збирається діяти РФ, в особі відповідних компетентних органів, в країнах звідки спостерігається значний міграційний потік на її територію. Країни-члени ЄС нині отримали “свіжу кров” на внутрієвропейський ринок праці – безробітні з країн нових членів і поки що додаткової кількості працівників не потребують, здійснюючи боротьбу із нелегальними іммігрантами в середині своїх країн. Проте Європейський парламент підтримав ідею впровадження в ЄС дозволу на роботу у вигляді “блакитної картки”, аналога “зеленої картки” США.

Метою запровадження “блакитної картки” є залучення в ЄС певних груп іммігрантів для роботи в тих секторах економіки, які відчувають брак робочої сили. “Блакитна картка” дозволить громадянам країн, що не входять у ЄС, одержати роботу в кожній з 27 держав ЄС. Очікується, що “блакитну картку” буде введено в ЄС у 2011 році [7].

Вітчизняні вчені-економісти з цілком об’єктивних причин основну увагу свої досліджень зосереджують на процесах переходу від командної до ринкової економіки, відносячи Україну до категорії країн з перехідною економікою. За рівнем же доходу на душу населення Україна серед більшості республік СРСР опинилася в категорії країн, що розвиваються, і за нашою градацією мусить становити тло глобалізації, об’єктивно так воно і є, проте вона володіє не лише детермінантою – “забезпеченість країни факторами виробництва”, але й потужними “розширеними факторами виробництва” – це комунікаційна інфраструктура, високоосвічені та кваліфіковані працівники, дослідницькі інститути й лабораторії, технологічні ноу-хау [1.193], що насправді дає підстави говорити про її відмінність від країн, що розвиваються. За належної стратегії розвитку національної економіки вищезазначені країни швидко можуть перейти у категорію нових індустріальних країн, що й на практиці довели соціалістичні країни Східної Європи.

ВВП у 2007 р. в Україні становив 663 млрд. грн., що становить 131,2 млрд. дол. США (за курсом 5,05 грн./дол.) або 2 834 дол. на особу. Для порівняння українського середньодушового ВВП з ВВП (GDP) інших країн, доцільно виразити його в зіставних цінах через паритет купівельної спроможності. Таке коригування дає змогу коректніше порівнювати рівень життя у різних країнах. Щоб зменшити похибки, доцільно скористатися даними ЦРУ США [6].

Таблиця 1

**Основні показники рівня розвитку країн
(згідно з даними ЦРУ США по різних країнах)**

	ВВП за паритетом купівельної спроможності (PPP) (млн.дол./чол.)	Тривалість життя, років	Рівень безробіття, %	Інфікованість СНІД, %	Населення краще рівня бідності, %	Приріст населення
Україна	6 900	67,8	7	1,4 (2003)	37,7(2003)	- 0,675 %
Росія	14 600	65,9	5,9	1,1 (2001)	15,8	- 0,484 %
Білорусь	10 200	70,1	1,6	0,3 (2001)	27,1(2003)	- 0,41 %
США	46 000	77,8	4,6	0,6 (2003)	12 (2004)	0,894 %
Куба	4 500	77,1	1,9	> 0,1 (2003)	...	0,273 %
Бразилія	9 700	72,3	9,8	0,7 (2003)	31 (2005)	1,008 %
Туреччина	9 400	72,9	9,7	> 0,1 (2001)	20 (2002)	1,04 %
Індія	2 700	68,6	7,2	0,9 (2001)	25	1,606 %
Китай	5 300	72,9	4	0,1 (2001)	8 (2006)	0,606 %
Ліберія	500	40,4	85	6 (2003)	80	4,836 %
Франція	33 800	80,6	8	0,4 (2003)	6,2 (2004)	0,588 %
Ізраїль	28 800	79,6	7,6	0,1 (2001)	21,6	1,154 %

Дані за 2007 рік, якщо не вказано інше

Простежується чітка залежність між величиною ВВП на особу і кількістю населення нижче від рівня бідності. Країни, в яких показники відповідно найменші та найбільші, інтенсифікують міжнародні трудові міграційні потоки.

Кількість трудових мігрантів з України (нелегалів та офіційних працівників) становить від 3 до 7 мільйонів осіб, точніших даних немає. Жителі сільських місцевостей і малих міст України їдуть працювати за кордон частіше, ніж жителі великих міст. Більшість українських заробітчан – люди працездатного віку 20 – 49 років. Щорічно в Україні для 17% безробітних у віці 15–70 років (понад 246 тис. осіб) причиною незайнятості стає відсутність можливості працевлаштування після закінчення загальноосвітніх, вищих і професійно-технічних навчальних закладів. Безробіття серед молоді (понад 12%) перевищує цей рівень серед інших груп населення удвічі. А шанс отримати роботу – удвічі менший.

Значна частина молоді виїжджає за кордон працювати на економіку інших країн. Дані Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України налаштовують на негайне прийняття рішень. За останні декілька років близько 3 млн. наших працездатних громадян виїхали у пошуках кращої долі, серед яких кожен восьмий – це молода людина у віці 25–29 років, в 2007 р. безробіття в Україні скоротилося на 0,4 %, а зайнятість збільшилась на 0,8 %. Але за показниками зайнятості ми ще відстаємо від країн Євросоюзу на 7%. Причому практично всі підприємства відчувають нестачу кваліфікованої робочої сили. Рівень укомплектовування вакансій службою зайнятості ледве перевищує 40%. А у складі зайнятих безперервно збільшується кількість працівників низької кваліфікації – понад 5 млн. осіб., або кожен четвертий. В умовах катастрофічних змін демографічної ситуації такі показники – серйозний виклик нашому майбутньому, зокрема, стійкому розвитку економіки України. Грошові перекази українців з-за кордону коливаються у межах \$5–\$7 млрд. у рік. Проте, є інші більш вражаючі та реальні цифри у 2007 р. заробітчани переслали на батьківщину близько 22 млрд. дол. [6]. У середньому – \$3150 кожен, що не лише імовірно, але й найвірогідніше занижено, оскільки немає сенсу їхати працювати закордон, щоб пересилати 250 дол. у місяць.

Українці, отже, стали учасниками процесу глобалізації на трудовому ринку, а сама Україна трансформується на країну, яка активно використовує працю трудових мігрантів. Цьогорічна квота України в офіційній трудовій міграції – десять тисяч осіб. Але за даними МВС, заробітчан в Україні значно більше – вони працюють нелегально на ринках, будівництвах (автомобільних доріг та будинків), у нелегальних шахтах Донбасу, двірниками, по догляду за німцями, консьєржами тощо.

Геополітичне становище України нині відповідає статусу транзитної держави на шляху міжнародних міграційних потоків, до того ж через негаранти в власній економіці, вона сама є потужним регіональним донором робочої сили. Така ситуація призвела до того, що диспропорційно роздута будівельна індустрія відчуває гостру нестачу робочих рук відповідної кваліфікації, незважаючи на те, що заробітна плата робітників будівельних спеціальностей в Україні вже перевищує ту, яку наші співвітчизники отримують у країнах ЄС. Проте такий стан справ простежується лише в будівництві, а що буде коли всі квартири і офісні приміщення побудують? Будівельна техніка, термін експлуатації якої ще не минув, тисячі висококваліфікованих працівників залишаться поза виробничими процесами. Відгуки світової фінансової кризи в Україні передусім позначилися саме в будівництві, яке призупинилося по всій країні.

Економіка України в складі СРСР випускала низькоконкурентну навіть на внутрішньому ринку продукцію, реалізація якої проте гарантувалася відсутністю самої конкуренції. Після здобуття країною незалежності в промисловості відбулися цілком об'єктивні процеси банкрутства підприємств, які випускали низькоякісні споживчі товари. Кошти, які надавала Україні світова спільнота на технічне переобладнання виробництва використовувалися не за призначенням, за таких умов вітчизняним конкурентоспроможним товаром на міжнародних ринках стали металопрокат і міндобрива, виробництво яких базувалося на дешевих енергоресурсах та робочій силі, хоча технологія, яка там використовувалася давно застаріла як морально, так і фізично. Завдяки цьому факту на початку третього тисячоліття економіка України кілька років

функціонувала із значним позитивним торговельним балансом, залишаючись до того ж однією із найбільш бідніших у Європі.

Проте, ця диспропорція тривала недовго, вже в січні–квітні 2008 р. негативне сальдо зовнішньої торгівлі України товарами становило \$7 млрд 380,4 млн. Це в 2,5 раза більше ніж за аналогічний період 2007 року (\$2 млрд 991,4 млн), повідомляє ["Інтерфакс Україна"](#) з посиланням на Державний комітет статистики.

Згідно з даними, експорт товарів за чотири місяці поточного року зріс на 30,9% порівняно з аналогічним періодом минулого року – до \$19 млрд 361,4 млн, а імпорт – на 50,3%, до \$26 млрд 741,8 млн.

Коефіцієнт покриття експортом імпорту в січні–квітні 2008 р. становив 0,72, тоді як у січні–квітні 2007 р. – 0,83 Україна здійснювала зовнішньоторговельні операції з партнерами з 203 країн світу. Ми практично торгуємо із всім світом, із значним пасивом, що свідчить про низьку ефективність використання існуючих зв'язків та економічного потенціалу країни.

На міжнародному рівні простежується цікава ситуація: індустріально розвинені країни, здебільшого, мають негативний торговельний баланс, споживаючи більше ніж виробляючи, отже, рівень зайнятості у них перевершує можливості економічної системи, тобто населення країн, які експортують до них товари працює на населення вищезазначених держав. По суті тут наражаємося на завуальовану експлуатацію менш розвинених країн більш розвиненими. Проте, це так лише на перший погляд, існуючі тренди засвідчують, що така "експлуатація" поки що єдиний шлях до процвітання. Імпортуючи готові товари на ринки індустріально розвинених країн з їх високими споживацькими вимогами до якості товарів та послуг, експортно орієнтовані економіки менш розвинених країн насправді вчаться працювати в нових для себе умовах і набирають інерцію економічного розвитку, яка у недалекому майбутньому непомітно для самих індустріально розвинених країн виведе експлуатовані нині ними країни на вищий від них самих рівень розвитку і ВВП на душу населення. Серйозним сприятливим фактором для зазначених країн є також те, що здебільшого, за винятком Китаю, вони не витрачаються на мілітарні цілі.

Європа перетворюється на притулок людей похилого віку і трудових мігрантів. Такого висновку дійшли учасники 8-ї Європейської міністерської конференції з питань міграції (Київ, 4–5 вересня) та експерти Міжнародної організації з міграції – МОМ (аналітичні викладення 2000 – 2007 рр.). До цього сприяли, серед іншого, старіння населення Європи і відповідне збільшення на континенті кількості непрацездатних громадян; збільшення відставання рівня життя у менш розвинених країнах від більш розвинених держав; зниження у країнах ЄС престижності некваліфікованої та низькооплачуваної праці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи все викладене, можемо зазначити, що можливість працевлаштувати наростаючі міграційні потоки з країн, які розвиваються, в індустріально розвинені країни обмежується станом розвитку технологій в реальному секторі економіки. Основним резервом у цьому випадку виступає зниження ВВП на душу населення індустріально розвинених країн і вони значні. Лише в Люксембурзі цей показник у 2008 р. перетнув символічний рівень у 100 тис. дол. США. Об'єктивні процеси переміщення капіталу в ресурсозабезпечені країни доцільно розглядати, як альтернативу трудовій міграції між державами. Отже, проаналізувавши структуру національних економік індустріально розвинених країн світу можна знайти резерви працевлаштування для тих, хто представляє пропозицію праці на міжнародному ринку цього важливого фактора виробництва.

1. Гіл Ч.Л. Міжнародний бізнес. – К.: Основи, 2001. 2. Манків Н.Г. Макроекономіка. – К.: Основи, 2000. 3. Міжнародна економіка: Підручник / А.П.Румянцев, Г.Н.Климко, В.В.Рокоча та ін.; За ред. Румянцева. – К.: Знання, 2006. 4. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости процента и денег. – М.: Прогресс, 1978. 5. Экономика и управление в зарубежных странах. // Ежемесячный информационный бюллетень. – М.: РАН, ВИНТИИ, 2008. – № 1 6. <http://www.pravda.com.ua/news/2008/3/24/73564.htm> 7. <http://www.pravda.com.ua/news/2008/11/21/73564.htm>.